

Systematická práce s kritérii při tvorbě literárního textu

Postup formativního hodnocení

I. Identifikační údaje:

Autor materiálu: Mgr. Barbora Uhlířová

Název školy, na níž autor působí: ZŠ Záškola s.r.o., Brandýs n. L.

II. Kontext:

Cílová skupina: 4. ročník

Předmět, v němž byla technika realizována: člověk a společnost, literární výchova

Další relevantní informace:

Materiál, který v tomto projektu publikuji, vznikl jako součást tematického týdne o Janu Husovi. Téma se prolínalo více předměty a zahrnovalo skupinovou i samostatnou práci. Součástí bylo mimo jiné asociační psaní, skládkové učení i výtvarné aktivity. Příprava na tento týden – popis jednotlivých aktivit – a použité materiály jsou součástí příloh (**Příloha 1: Příprava; Příloha 2: Skládkové učení – text**).

Hlavním výstupem z tohoto týdne bylo slohový útvar na téma Jan Hus, který měl zahrnovat získané informace. V rámci tohoto materiálu se zaměřím na poslední dva dny tematického týdne, kdy jsme s žáky tvořili kritéria tohoto výstupu a společně jednotlivé práce hodnotili.

III. Realizace a hodnocení postupu formativního hodnocení:

Popis využití vybraného postupu formativního hodnocení (jeho modifikace)

Kritéria jsou pro žáky součástí práce od první třídy. Snažím se vést žáky k tomu, aby práci dovedli, právě podle předem zadaných podmínek, do konce a byli schopni si i sami zkontrolovat, jestli opravdu obsahuje všechny předem dohodnuté náležitosti. Začínali jsme na

jednom, maximálně dvou kritériích. Většinou se týkala obsahu, rozsahu, časové dotace. Dohodnutá kritéria napíšu na tabuli nebo je žáci dostanou předem na papíru a stanou se součástí jejich práce. Tento způsob používám u rozsáhlejších prací se složitějšími kritérii. Žáci si mohou jednotlivé body odškrtnout a získat tak postupnou kontrolu. Pokud si přesto nejsou jisti, jestli práce splňuje dané podmínky, mají možnost požádat spolužáka nebo mě, aby s nimi kritéria prošel bod po bodu a porovnal je s jejich prací. Snažím se – vzhledem k věku žáků – soustředit jen na základní kritéria, s důrazem na to, aby pro žáky byla jednotlivá kritéria srozumitelná, smysluplná a splnitelná. Jenom tak jsou schopni podle nich pracovat a v následném sebehodnocení odhalit případné nesplnění podmínek.

Během tematického týdne o Janu Husovi jsem používala různé výukové techniky a aktivity, především metody RWCT. V rámci tohoto materiálu se soustředím na poslední dva dny. Jejich součástí bylo skládkové učení s expertními skupinami (Čapek, Robert. *Moderní didaktika*. 1. vyd., Praha, Grada Publishing, 2015, str. 329). Žáci v předešlých dnech získali základní informace o Janu Husovi, jeho době a činech z prezentace a informačních flipů: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http://dumy.cz/nahled/18608>.

Zhlédli video Dějiny udatného českého národa a ukázky z filmu o Husově životě:

- 1) <https://edu.ceskatelevize.cz/video/1798-osobnost-jana-husa>,
- 2) <https://edu.ceskatelevize.cz/porad/jan-hus?vsrc=naseptavac&vsrclid=Jan%2520Hus>

Hned v úvodu jsme si společně vysvětlili základní odborné termíny, s kterými se žáci setkávali v jednotlivých materiálech (**Příloha 1: Příprava**).

Pak jsme přikročili k samotnému skládkovému učení. Žáci pracovali s textem Jan Hus – skládkové učení (**Příloha 2: Skládkové učení – text**), který je rozdělen na pět samostatných částí. Každý žák dostal jednu část: texty jsem přidělovala podle jejich čtenářských dovedností. Jejich úkolem bylo přečíst si svou část textu, podtrhnout důležité informace. Poté byli žáci rozděleni na expertní skupiny. Všichni, kdo měli část č. 1, pracovali společně, stejně jako ti, kteří dostali text označený číslicí 2 atd. V expertních skupinách si text ještě jednou společně přečetli, sdíleli výběr informací a snažili se dojít k dohodě, které

informace je třeba zaznamenat do společné práce. Kritériem bylo dohodnout se alespoň na třech informacích.

Po ukončení práce expertních skupin byly vytvořeny nové skupiny. Tyto skupiny jsem sestavovala tak, aby v každé skupině byl jeden člen konkrétního expertního týmu a zároveň jsem se snažila, aby byly vyrovnané. Kritéria práce byla:

1. Expert seznámí skupinu se svým textem.
2. Na společný list napíše tři důležité informace.
3. Informace v rámci skupiny budou seřazeny chronologicky.

Výstup z této aktivity je obsažen v příloze (**Příloha 3: Skupinová práce – výstup**). Po skončení práce jsme jednotlivé texty sdíleli a porovnávali, jak se informace v jednotlivých skupinách liší.

Další částí práce byl samostatný úkol: napsat příběh o Janu Husovi. Společně jsme diskutovali kritéria této práce. Dohodli jsme se, že:

1. Text bude mít minimálně 5 vět, maximální počet vět ale nebude omezen.
2. Časová dotace je 20 minut.
3. Text bude mít formu souvislého příběhu.
4. Informace obsažené v textu budou pravdivé (fakticky správné).
5. Text bude chronologicky uspořádaný.

Tato kritéria byla zaznamenána na tabuli (**Příloha 4: Jan Hus – kritéria**).

Po dokončení práce se žáci rozdělili do čtyř skupin, podle vlastního uvážení. Do každé skupiny se přidal jeden žák, který na vlastní psaní chyběl. Navzájem si práce přečetli a rozhodli se, kdo ze skupiny nejlépe splnil daná kritéria a bude svůj příběh číst při společném sdílení. Všichni jsme potom společně hodnotili, zda byla kritéria u vybraných žáků skutečně naplněna v celé šíři (**Příloha 5: Jan Hus – příběhy**).

Postup zavádění a realizace postupu formativního hodnocení

Skládkové učení je aktivita, kterou používám ve výuce často. Zahrnuje nejen práci s informacemi, kterou považuji za velmi důležitou, ale během práce v expertních skupinách si i slabší žáci mohou ujasnit a srovnat myšlenky, pochopit informace. Naplno se tu může

rozvinout vrstevnické učení. V konečném důsledku si žáci ve skupině společně opět text zopakují, při sdílení si navzájem vysvětlí obtížnější pasáže a v diskusi se ještě musejí dohodnout na třech zásadních informacích. V následné skupinové práci už musí každý expert být „sám za sebe“ a přebrat odpovědnost za svůj díl práce. Je jediným expertem, který je schopen ostatním vysvětlit obsah své části společného textu. Bez něho by celá práce postrádala kontinuitu.

Při jakékoliv skupinové nebo samostatné práci je třeba zadat dětem jasná kritéria. Mohou si podle nich zkontrolovat práci, mají možnost doplnit, pokud na něco zapomněli, v neposlední řadě dobře zvolená kritéria pomáhají naplnit cíl aktivity. V případě práce uváděné v tomto materiálu jsem s dětmi pracovala s několika sadami kritérií. Při samostatné práci s textem měli žáci za úkol text přečíst a podtrhnout relevantní informace. Kritéria jejich pozornost zaměřila na pochopení textu. V expertních skupinách měli žáci za úkol text sdílet, dohodnout se alespoň na třech nejdůležitějších informacích a seřadit je chronologicky. Kritéria tří informací a chronologie upravovala obsah, rozsah a uspořádání práce. Výstupy, které z této skupinové aktivity vznikly, obsahovaly chronologicky seřazené informace. Nevznikly ale ještě souvislé texty, důležité pro pochopení souvislostí. Tento poslední krok žáci udělali při psaní slohového útvaru. Kritéria jsme sice diskutovali společně, ale cíl byl jasný. Vytvořit souvislý text s relevantními, chronologicky seřazenými informacemi. Žákům, jak je zřejmé z videa (**Příloha 4: Jan Hus – kritéria**), se nelíbilo omezení délky práce. Shodli se na minimálním rozsahu 5 vět, ale horní hranici určit nechtěli. Souhlasili ale s časovým omezením na 20 minut. Dále je na videu vidět, že žáci souhlasili s kritériem faktické správnosti. Jako poslední podmínku jsem zařadila chronologické uspořádání. Tématem chronologie jsme se zabývali celý týden, takže to bylo přirozené završení celotýdenní práce.

Kontrolou kritérií jsem chtěla pověřit samotné žáky. Proto jsem zvolila rozdělení do skupin, v nichž se měli žáci sami rozhodnout, která práce daná kritéria splnila nejlépe. Tato aktivita se odehrávala až po dvou dnech, bylo proto třeba kritéria žákům opět zopakovat. Na videu (**Příloha 5: Jan Hus – příběhy**) je zřejmé, že ne vždycky se tento cíl podařilo naplnit. Někteří jedinci se dokázali prosadit a přesvědčit ostatní, že jejich práce je pro prezentaci nejlepší, ačkoliv i ostatní texty daná kritéria splňovaly. Diskuse proběhla jen velmi sporadicky. To bylo zřejmé zvláště u první skupiny. U druhé skupiny jedna dívka sama uznala, že nesplnila

podmínku příběhu, jen zaznamenala jednotlivé informace. Zajímavé bylo, jak žáci hodnotili práci u vybraného chlapce: splnil kritéria, ale bylo potřeba opravit chyby (**Příloha 6: Produkty – žákovské práce, příběh 2**). Třetí skupina zhodnotila, že chlapec, kterého vybrali, měl „více příběh, delší“ a lépe seřazené informace. Po přečtení byl upozorněn na faktickou chybu. U čtvrté skupiny bylo zajímavé sledovat, že k výběru prezentujícího chlapce přispěly i sociální důvody. Podle slov jednoho člena skupiny splnili jednotlivá kritéria všichni, ale chtěli, aby si to „Maty zkusil“ a zbavil se nejistoty.

Vrstevnické hodnocení a sebehodnocení jsem zvolila proto, že právě vrstevnické hodnocení má ve skupině velkou váhu. Pokud mají žáci možnost své práce sdílet v menší skupině a jsou přijati kladně, nemají problém svou práci přecházet přede všemi. Při společné diskusi si kritéria znovu zvědomí a společně argumentují, co se opravdu podařilo naplnit a co ne. Dochází naprosto přirozeně a bez emocí k sebehodnocení. Vybraná práce je jakousi jejich společnou prací a její sdílení si užívají všichni. Abych předešla negativním emocím, je otevřena i možnost dvou prezentujících: pokud jsou práce podle názoru skupiny na stejné úrovni a je obtížné se dohodnout, mohou být přečteny i dva texty. Jen je to třeba jasně zdůvodnit. Žáci tedy většinou nezískají pocit, že je problém, pokud zrovna jejich práce v této aktivitě vybraná nebyla.

Reflexe učitele

Podařilo se mi vybrat přiměřená a funkční kritéria, která se dětem povedlo většinou naplnit. Byla pro ně srozumitelná a smysluplná a dovedla je postupně k plánovanému výukovému cíli (získat relevantní informace o životě Jana Husa a vytvořit na jejich základě slohový útvar). Všechny prezentované literární práce splňovaly zadaná kritéria, diskuse ve skupinách tedy naplnila svůj záměr. Žáci, kteří kritéria nesplnili nebo si tím nebyli jisti, měli možnost si svou domněnku ověřit v menší skupině.

Opět jsem se nevyvarovala kladení návodných otázek.

Při závěrečné společné prezentaci jsem málo vytěžila, alespoň podle mého názoru, ze společného hodnocení prací. Nechala jsem se trochu ovlivnit tím, že bylo horko a děti byly unavené. Celá výuka probíhala ve velmi krásném, ale náročném venkovním prostředí.

Při prezentaci třetí skupiny jsem velmi rychle opustila to, že Toník ve své práci měl faktickou chybu. Bylo dobře, že ho Vojta upozornil, ale já jsem se hned soustředila na to, abych Toníka „ošetřila“. Nese totiž jakoukoliv chybu velmi citlivě.

Výstupy, které se nám podařilo vytvořit – listy s informacemi, příběhy, vysvětlené odborné termíny, obrázky atd., využijeme k opakování a navázání na další historická témata příští školní rok. Soustředíme se především na význam Jana Husa pro další vývoj českých a světových dějin.

V pátém ročníku se chci zaměřit na další rozšíření škály kritérií. Pokud možno je budu vytvářet nebo alespoň upravovat po diskusi s žáky. Také plánuji důsledně zakončovat obsáhlejší práce sebehodnocením a vrstevnickým hodnocením právě podle zadaných kritérií.

Reflexe žáků

Žáci jsou na podobné aktivity zvyklí. Tato práce je i přes horko a únavu bavila. Hodnotili ji většinou kladně.

Se zaujetím si navzájem sdíleli jednotlivé práce. Dokázali se většinou objektivně ohodnotit a přitom se velmi často zaměřovali na pozitivní hodnocení. Soustředili se nejen na daná kritéria, ale vnímali i empaticky jeden druhého. Řešili, koho je potřeba podpořit, komu se vlastně ani číst nechce, oceňovali humor a stylistiku jednotlivých prací. Celková atmosféra byla velmi příjemná.

Zhodnotili také, že díky jednotlivým příběhům si nejen zopakovali získané informace, ale také se dozvěděli něco nového.

Doporučení při využití v praxi

Skládkové učení je efektivní výuková aktivita, která dokáže žákům přiblížit dané téma a podnítit je, aby si co nejvíc zapamatovali.

Hodnocení práce ve skupinách podle kritérií zase dává velký prostor k vrstevnickému hodnocení a sebehodnocení.

Vložila jsem do příloh všechny materiály, které jsem k tomuto tématu vytvořila, a přípravy celého tematického týdne. Těšilo by mě, kdyby Vám to posloužilo.

IV. Přílohy, které dokumentují daný postup formativního hodnocení:

Příloha 1: Příprava

Příloha 2: Skládankové učení – text

Příloha 3: Skupinová práce – výstup

Příloha 4: Jan Hus – kritéria (video)

Příloha 5: Jan Hus – příběhy (video)

Příloha 6: Produkty – žákovské práce

V celém materiálu (včetně příloh) jsou použity fotografie, pracovní listy, obrázky, grafy atd. autora (pokud není uvedeno jinak). Fotografie jsou zároveň v souladu s GDPR.

